

اولین کنفرانس بین المللی حماسه سیاسی (با رویکردی بر تحولات خاورمیانه) و

حماسه اقتصادی (با رویکردی بر مدیریت و حسابداری)

اثرات نماز بر مدیریت در اسلام

ابراهیم نظری^۱، منصور خاکسار^۲، پوریا ویسی^۳، پوریا شیری^۴، محمد رحیمی^۵، نوید صادقی^۶

۱و۲- استادیار دانشگاه فرهنگیان nazari_ibrahim2008@yahoo.com

۳،۴،۵- دانشجوی کارشناسی دانشگاه فرهنگیان و آموزش و پرورش استان کرمانشاه

چکیده

این مقاله درصدد آن است که ابعاد ارزشمند نماز را معرفی کند و از آنجا که انسان موجودی اجتماعی است برای اداره ی امور جامعه نیازمند افرادی است که دارای علم و هنر مدیریت، برنامه ریزی و رهبری جهت رشد و کمال باشد که این علم

به زیباترین شکل در فرهنگ اسلامی به ما شناسانده شده است و صفات و خصوصاتی که یک مدیر باید داشته باشد و روش هایی که باید اعمال کند تا بتواند جامعه را آن گونه که اسلام می خواهد اداره کند، تبیین و تحلیل می کند.

واژه های کلیدی: نماز-مدیریت-اسلام-قرآن

مقدمه:

در ابتدای این مقاله به نماز می پردازیم که جزیی از فروع دین مقدس اسلام به شمار می آید ولی ما آن را به عنوان ستون دین می شناسیم. به راستی چرا نماز ستون دین است؟

نماز را از آن جهت می توان به عنوان ستون دین نامید که بدون آن دین معنا و مفهوم ندارد و نخواهد داشت یعنی همانگونه که هنگام ساختن یک خانه برای زندگی در دنیا نیاز به اسکلت و ستون است برای ساختن آخرت و بدست آوردن جایگاه ابدی در بهشت نیاز به ستون محکم به نام نماز داریم تا بوسیله انجام آن به خواندن نماز آخرت خود را تضمین نماییم و به فرموده قرآن: «أَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَ لِذِكْرِ اللَّهِ أَكْبَرُ» (ای انسان نماز را به پا دار که نماز انسان را از کار های زشت و ناپسند باز می دارد همانا ذکر و یاد خدا نتیجه بزرگ تر دارد.) نمازهای روزانه هر فرد که در فواصل زمانی مشخص خوانده می شوند می توان به عنوان چراغ هایی که در مسیر یک جاده به سوی مقصد نصب می شوند مثال زد که هر کدام از آنها قسمتی از راه را روشن می سازد تا انسان از مسیر مستقیم خود گمراه نشود و به سرانجام مقصد برسد.

نماز و اثرات آن بر انسان

نماز عبادتی جامع است که می تواند تمام وجود انسان را اعم از جهات بدنی و ظاهری و جهات ذهنی و قلبی و باطنی، در خدمت خدا قرار دهد و به این سبب است که پس از معرفت خدا بهترین عمل دانسته شده است.

اثرات نماز بر انسان:

۱. مایه پرهیزگاری:

نماز گزار ناچار است برای صحت و قبولی نماز خود از بسیاری گناهان اجتناب ورزد. مکان و لباس، باید از حلال باشد و باعث می شود که او در کار خود احتیاط کند و بنابر موازین شرع به کسب و کار بپردازد. خداوند در آیه (۲۹) سوره عنکبوت می فرماید:

«أَنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ

الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ» همانا نماز (انسان را) از زشتی ها و گناه باز می دارد.

و روایی در این باره از پیامبرگرامی اسلامی نقل شده است:

درباره ی مردی که با آن حضرت نماز می خواند و در همان حال مرتکب کارهای زشت می شد، فرمود: نمازش روزی او را از زشت کاری باز خواهد داشت. پس دیری نگذشت که مرد توبه کرد.

و درباره مردی که روز نماز می خواند و شب دزدی می کرد، فرمود: نمازش او را از این کار باز خواهد داشت « محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۸۲، ص ۱۹۸»

پس اگر مدیری نماز خوان باشد و پرهیزگار در مدیریت خود گناه و خلاف نمی کند و اموالی که در دست اوست استفاده شخصی نمی کند چون قبولی نمازش با این کار به خطر می افتد.

۲. اطاعت پذیری:

نماز، حس اطاعت و تبعیت از کمال مطلق را نیرومند می کند، تبعیت از کمالات و کمال مطلق از فضایل انسانی است که مانند دیگر فضایل انسانی نیاز به تمرین و ممارست دارد. نماز تمرینی برای این احساس است تا انسان در برابر هر کمالی به

ویژه کمال مطلق سر تعظیم فرود آورد .

پس مدیر نماز خوان مدیری مطیع است که از قانون پیروی کرده و حب و بغض هارا در مدیریت خود دخیل نمی کند .
۳. مایه پاکیزگی :

نمازگزار باید در مواقع مشخص ، همه ی بدن را بشوید و بیشتر اوقات باید وضو بگیرد و نظافت بدن و مواضع وضو را از هر نظر مراعات کند و اگر مستحبات وضو را نیز مراعات کند ، موجبات سلامت و پاکیزگی بدن را فراهم ساخته است . بنابراین اگر مدیری پاکیزه و مرتب و منظم باشد و دارای بیماری نباشد بیشتر می تواند افکار را در جهت کار خود به کار گیرد .
۴. مایه شادابی و نشاط

چون نمازگزار به نماز می ایستد باید با شادابی و نشاط نماز بگذارد ، اگر با کسالت به این عمل بپردازد مورد پسند خداوند نیست . و کسی که در پنج وقت نماز از کسالت و خمودگی پرهیز کند ، پرهیز از کسالت شیوه زندگی او می شود . بنابراین مدیر نماز خوان پرهیز از کسالت شیوه ی زندگی او شده و خمودگی و بی حوصلگی در مدیریت او دیده نمی شود و مدیری فعال و کار آمد است .
۵. مایه انضباط و وقت شناسی :

کسی که در پنج وقت خاص به نماز می ایستد و می کوشد تا در اول وقت نماز بگذارد ، معمولاً در در دیگر کارها نیز از نظم دقیق پیروی می کند. قرآن در این باره می فرماید «إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا» (نساء، ۱۰۳)
همانا نماز بر مومنان ، در اوقات معین مقرر شده است .
«فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ» (ماعون، ۱۰۷)
پس وای بر نمازگزارانی که در نماز خود سهل انگاری می کنند.

امیر المومنین (ع) در نامه ی خود به محمد ابن ابی بکر می فرماید : مراقب وقت نماز باش و آن به هنگام بخوان ، نه به دلیل بی کاری، آن را پیش از وقت بخوان و نه به سبب کاری آن را از وقتش به تاخیر اندازی {محمد باقر مجلسی ، بحارالانوار ، ج ۸۳، ص ۱۴}

طبق نظر صاحب نظران در زمینه ی مدیریت یکی از مهم ترین ویژگی های یک مدیر کار آمد وقت شناس بودن آن است . نماز این ویژگی را در مدیران تقویت می کند و آن هارا وقت شناس بار می آورد. ۲.

تعریف مدیریت و وظایف مدیران

مفاهیم و تعاریف مدیریت از دیدگاه های مختلف:

مدیریت را می توان علم و هنر متشکل و هماهنگ کردن ، رهبری و کنترل فعالیت های دست جمعی برای نیل به اهداف مطلوب یا حد اکثر کارایی تعریف کرد . صاحب نظری مدیریت را هنر اجرای امور به وسیله ی دیگران توصیف کرده و بر نقش دیگران و قبول هدف از سوی آنان تاکید ورزیده است . (فالت، ۱۹۲۴)

گروهی مدیریت را علم و هنر و هماهنگی کوشش ها و ساعی هدایت و کنترل کوشش های اعضای سازمان و استفاده از تمام منابع سازمان برای دستیابی به اهداف معین کرده اند . (دانلی و همکاران، ۱۹۷۱)

وبالآخره مدیریت را با تکیه بر هر انسانی از یک سو با توجه به هدف الهی آن چنین تعریف می کنیم :

(مدیریت یعنی کار کردن با مردم ، میان مردم، برای مردم به خاطر خدا .)

منظور از تعریف فوق این است که هیچ نهاد اجتماعی بدون در نظر گرفتن مردم یا نیاز های آن ها و بدون آنکه نظام متعلق به

آن ها باشد تاسیس نمی شود. چنان که اگر نگاهی به زندگی پیامبر بیفکنیم میبینیم آن حضرت قبل و بعد از بعثت در میان مردم بودند و همه جا عضو گروه محسوب می شدند با همه بزرگی و عظمت حضرت فرمود: (ما أنا الا لواحِدٍ منكم) من کسی جز یکی از شما نیستم برای مردم. به مفهوم در خدمت مردم و خادم آنها بودن است. ۳

وظایف مدیران:

۱. برنامه ریزی ۲. سازمان دهی ۳. رهبری ۴. نظارت
۱. برنامه ریزی: شامل تعریف اهداف سازمانی تدوین و تنظیم یک استراتژی کلی برای دستیابی به اهداف تعیین و توسعه سلسله مراتب جامعی از طرح ها و برنامه برای ایجاد انسجام و هماهنگی بین فعالیت ها و در جهت تحقق اهداف می باشد.
۲. سازمان دهی: شامل شناسایی و گروه بندی فعالیت ها و وظایف تعیین اختیار و مسولیت برای مدیران و سرپرستان و ایجاد هماهنگی بین وظایف و فعالیت ها و طراحی نظام گزارش دهی می باشد.
۳. رهبری: هر سازمانی متشکل از افرادی می باشد و وظیفه ی مدیریت هدایت آنها است. این مهم دربرگیرنده ی وظیفه ی رهبری در مدیریت است.
۴. نظارت: برای اطمینان از این که کار به صورت مطلوب و بر طبق برنامه ها انجام میشود مدیریت باید از نحوه ی عملکرد سازمان کسب اطلاعات کند عملکرد واقعی را با اهداف تنظیم شده مقایسه نماید و اگر انحراف در خور توجه باشد در مورد اصلاح آنها اقدام کند. ۴

مدیریت در فرهنگ اسلامی

مدیریت در فرهنگ اسلامی عبارت است از ایجاد هماهنگی در اجزای یک نظام و فراهم کردن رشد و تعالی انسان از طریق ارائه ی خدمات شایسته به آنها مطابق قرآن برای سیر بسوی خداوند.

امام علی (ع) می فرماید «زام دار در جامعه مانند رشته ی مهره هایی است که آنها را در کنارهم گرد آورده و به هم پیوند می دهد، اگر رشته ها بگسلند مهره ها از هم جدا شده و پراکنده می شوند و مادام که این رشته ها نباشد هیچ گاه گرد هم نمی آیند» همان گونه که یک کشتی توسط نا خدا اداره می شود واز طوفان ها و امواج سهمگین دریا به ساحل آرام می رسد زندگی و امالات ادمی نیز در تمامی ابعاد نیازمند میریت است. و همچنین امام در ارتباط با ضرورت رابطه با خدا به مالک سفارش می فرماید «بهترین اوقات و شایسته ترین و پاکترین بخش های انرا برای خود و آنچه بین تو و اوست (عبادت و بندگی و تزکیه نفس خود) قرار داده»

در احادیث فراوانی بر ضرورت مدیریت اسلامی (مدیریت خورد و کلان) تاکید شده است، از جمله این احادیث، میتوان به حدیث نبوی اشاره کرد که می فرمایند: «اذ کان ثلاثه فی سفر فلیومروا احدهم» (هنگامی که سه نفر در سفر بودند باید از یک نفرشان فرمان برند) و در رابطه اهمیت مدیریت در سطح کلان می توان به حدیث امام علی (ع) اشاره کرد «لا بد للناس من امیر برا و فاجر»، (چاره ای نیست برای مردم که امیر (مدیر) داشته باشند خواه نیکو کار باشد و خواه گناهکار) نهج البلاغه خطبه ۴۰. بنابراین برای هر مجموعه ای جهت انجام هرکاری وجود مدیر ضروری است اما کارهای مهم و حساس وجود مدیران توانمندی را می طلبد که اهمیت و حساسیت کارها آنها را مغرور نسازد و از هر نظر آمادگی رویارویی با انواع پدیده ها و چالش هارا در خود ایجاد کرده باشد. اساسا یکی از مهمترین عوامل رشد و پیشرفت کشورها بکار گیری مدیران شایسته ای است که با استفاده ی مناسب و بهینه از امکانات مسیر ترقی و تعالی راهموار می کنند و در زمان کوتاه دستاورد های حیرت انگیزی را به

ارمغان می آورند. مدیرانی که با بهره گیری از علم و هنر مدیریت و استمداد از پروردگار خویش تمام توان خود را به کار گرفته و چشم به موهبت ها و عطا های مادی آن امیدوزند آنان مدیریت خویش را امانتی الهی میدانند و فکر خیانت به آن را نیز از ذهن خود نمی گذرانند.

خود را مسئول منابع و امکانات میدانند و در استفاده از آنها نهایت دقت را میکنند، خود را برتر و بالاتر از مجموعه تحت امر خویش نمی دانند و آنچه در سایه مدیریت آنها حاصل میشود را، فضل و عنایتی از جانب مدیریت مطلق جهان هستی میپندارند ، فضل بیشتر خداوند را میطلبند.

فضایل اخلاقی مدیران در قرآن

۱. حسن خلقی: یکی از ارکان اساسی سعادت و بهر ورزی در زندگی مادی و معنوی بشر محاسن و مکارم اخلاقی است چنان که رسول خدا(ص) میفرماید: «انما بعث لا تمم مکارم اخلاق» (همانا من برای تکمیل والایی های اخلاق برانگیخته شده ام) و همچنین حضرت علی (ع) میفرماید: «نیکو سیرتی زینت قدرت و دژ حکومت است »

۲. دلسوزی: اهمیت داسوزی در حدی است که خداوند پیامبر را اینگونه خداب قرار داده است «خُد العفو و امر وبالعرف و اعرض عن الجهلین» (با آنها مدارا کن و عذرشان بپذیر و به نیکی ها دعوت نما و از جاهلان روی بگردان)

۳. تقوا: «یا ایها لادین امنوا ان تتقوا الله يجعل لكم فرقانا و یکفر عنکم سیئاتکم و یغفر لکم و الله ذو القضل العظیم» (ای کسانی که ایمان آورده اید اگر از (مخالف فرمان) خدا بپرهیزید برای شما وسیله ای برای جدایی حق از باطل قرار میدهد و گناهان شما را می پوشاند و شما را می آمرزد و فضل و بخشش عظیم دارد) این آیه اشاره به اهمیت تقوا و آثار آن در سرنوشت انسان میکند.

۴. تواضع و فروتنی: معنای تواضع این است که انسان خود را از کسانی که در جا و مقام از او پایین ترند برتر نداند و نیز به معنای شکسته نفسی و افتادگی آماده است که آدمی خود را از دیگران بالاتر نبیند در این باره میتوان به آیه ۷۷ سوره قصص اشاره کرد

۵. امانت داری : «یا ایها الذین امنوا لا تخونوا الله و الرسول و تخونوا امنتم و انتم تعلمون» (ای کسانی که ایمان آوردید به خدا و پیامبر خیانت نکنید و نیز در امانت خود خیانت روا مدارید در حالی که متوجهید و میدانید) در قسمت اول آیه خداوند روی سخن خود را به مومنان کرده و میگوید ای کسانی که ایمان آوردید به خدا و پیامبر خیانت نکنید.

۶. بی اعتنایی به مادیات: رهبران راستین پاداشی از پیروان نمی طلبند ، یک پیشوای واقعی در صورتی میتواند دور از هر گونه اتهام و در راه آزادی به راه خود ادامه دهد ، و هرگونه انحراف و کج روی را در پیروانش اصلاح کند که وابستگی و نیاز مادی به آنان نداشته باشد.

۷. دارای بصیرت: بصائر جمع بصیرت به معنای بینایی و در اینجا منظور آیات و دلایلی است که موجب روشنایی قلب مومنان می شود. هدایت و رحمت نیز از لوازم این بصیرت است و به دنبال آن تذکر و بیداری دلها آماده.

۸. صبر و شکیبایی: خداوند می فرماید: «و خدارا بر عهده گرفتند زیرا آنها شکیبایی کردند و به آیات ما یقین داشتند » در اینجا رمز پیروزی و شرط پیشوایی را دو چیز شمرده یکی ایمان و یقین به آیات الهی و دیگری صبر و استقامت و شکیبایی.

۹. صداقت: عمل صادقانه تا آن حد در اسلام مورد اهمیت است که در حدیثی از پیامبر(ص): «و من اخلاص الله اربعین یوماً فجر الله اربعین یوماً فجر الله ینابع الحکمه من قلبه الا لسانه» (کسی که چهل روز اعمال خود را خالصانه انجام دهد خداوند چشمه های حکمت و دانش را از قلبش بر زبانش می گشاید).

نقش ایمان و نماز در کارایی مدیران

عامل مهمی که در مدیریت نقش اساسی دارد، انگیزه های معنوی و اعتقادی است که شعاعی فراتر از عالم مادی داشته و گستره نامحدود دارد و هیچ عاملی هم نمی تواند جایگزین آن گردد، مدیر نماز گذار و مومن این صفات را دارد:

هیچ گاه چیزی را با رضای خدا عوض نمی کند... ۱

در خدمت به بندگان خدا محدود به حدی نمی گردد... ۲

خدا را در همه حال شاهد و ناظر خود میدانند... ۳

خود را در برابر خدا مسئول می دانند... ۴

خدمت به خلق خدا را وظیفه و عبادت می داند.

۶. خدمت را صرفاً با پول مقایسه نمی کند و برای خدمت به بندگان خدا ارزشی بالاتر از ارزش های مادی قائل است.

به حلال و حرام معتقد است و آن را در زندگی دنیوی و اخروی خود موثر می داند... ۷

تحصیل علم و یاد گرفتن آنچه را که نمی داند وظیفه دینی می شمارد... ۸

۹. معتقد است عمل نیک عقیم نبوده و بی نتیجه نمی باشد «ان الله لا یضیع اجر المحسنین» در حالی که انسان بی تقوا به هیچ یک از موارد مذکور باور ندارد و در نتیجه دل به کار و خدمت رسانی نمی بندد، زیرا برای او ظاهر ملاک است نه ایمان به کار و احساس مسئولیت

۱۰. داشتن مهر و عطف با مردم: در قرآن کریم سوره آل عمران، آیه ۱۵۹ می فرماید: «به موجب لطف و رحمت الهی برایشان نرم دل شدی که اگر تند خو و سخت دل بودی از پیرامونت پراکنده می شدند، پس از آنان درگزر و برایشان امرزش بخواه و در کار با آن مشورت کن» خداوند سبحان پیامبر اکرم (ص) را این گونه توصیف میکند که ایشان در هدایت و رهبری و اداری مردم از نرمی و ملایمت و مدارا برخوردار بوده است که توانسته به وسیله آن موانع و مشکلات عدیده جامعه را رفع و زمینه رشد و کمال را فراهم نماید.

امیر مومنان در نهج البلاغه حکمت ۷۰ می فرماید: «کسی که خود را در مقام پیشوایی مردم قرار دهد باید پیش از آن که به تعلیم دیگران بپردازد به تعلیم خویش بپردازد و باید تندی کردنش پیش از آن که به زبان باشد به رفتار و عمل باشد، با اصلاح رابطه خود و خدا مدیریت بر قلب به دست می آید»

۱۱. ریاست طلبی و خود محور نبودن: در نظام اسلامی کس حق قدرت طلبی و خود محوری ندارد و حق ندارد از سر نفسانیت و به دل خواه خود رفتار کند. در نظام اسلامی، مدیران خواستار سلطه نبوده و رفتار تصنعی و ریا کارانه را نمی پسندند و از شنیدن حق و عدل نمی هراسند و خود را بالاتر و برتر از دیگران نمی دانند.

قدرت و حکومت از مایش الهی است، ریاست طلبی و ریاست دوستی از با خدا دوستی در یک جا جمع نمی شود. به فرموده پیامبر اکرم (ص) (بحار الانوار، ج ۱۵۳، ۷۳) «بیکی از خصلت هایی که باعث می شود انسان گناه کند ریاست طلبی است کسانی که فرعون و جودشان حاکم و جودشان شود، این را به صورت برتری جویی و ریاست طلبی در مدیریت خود اشکار می کنند».

شور و مشورت با افراد صالح و شایسته: «در کارها با آن ها مشورت کن اما زمانی که تصمیم گرفتی (قاطع) باش و بر خدا توکل کن زیرا خدا متوکلان را دوست دارد.» (آل عمران، آیه ۱۵۹)

در انجام کارها تصمیم گیری در شرایط مختلف دارای اهمیت بسیار است در سیره رسول خدا (ص) اینگونه بود که افرادی به نام «عریف» و «نقیب» منسب میکردند تا با گرفتن گزارش های لازم از آنان و با اطلاعات کافی، تصمیم گیری کنند البته ایشان در تصمیم گیری هایشان مشورت میکردند زیرا مشورت و تبادل نظر در کارها موجب دوری از خود رایی و استبداد می شود.

۱۳. داشتن روحیه انتقاد پذیری: وجود روحیه انتقاد در یک مجموعه نشان دهنده سلامت مجموعه و مدیریت صحیح است. وجود این روحیه موجب می شود که کژی ها و نابسامانی و ضعف ها آشکار شود و توانمندی ها و قوت ها میدان رشد یابند. حضرت علی (ع) با آن که معصوم است و از هرگونه اشتباه و خطا مصون است اما راه نصیحت و انتقاد را باز می گذارد تا همگان نیز بیاموزن در نهج البلاغه خطبه ۲۱۶ می فرماید: «از گفتن سخن حق و یا مشورت عدالت آمیز خود داری نکنید زیرا من (به عنوان یک انسان) خویشتن را بالا تر از آن میدانم که اشتباه نکنم و از آن در کارهایم ایمن نیستم مگر اینکه خداوند مرا حفظ کند. شنیدن حق را برای من سنگین نپندارید و نمی خواهم مرا بزرگ انگارید زیرا کسی که شنیدن حق برای او سنگین باشد یا نشان دادن عدالت برای او دشوار باشد عمل به حق و عدالت برای دشوارتر است.» به علاوه امام از مردم می خواهند که با ایشان صریح و دور از ملاحظه کاری های رایج با زمام داران و مدیران ستمگر و مستبد سخن گویند و در رفتار و کردار خود تکلف و تصنع نداشته باشند.

۱۴. قضاوت و داوری: یکی دیگر از اموری که مدیر و حاکم همیشه با آن برخورد دارد، داوری و قضاوت و فرمان دادن است پس باید آداب قضاوت و داوری را بداند و رعایت کند.

یکی از چیزهایی که موجب قضاوت و داوری نادرست می شود، عجله و شتاب در داوری است. برای یک داوری صحیح باید مسائل را در تمام جوانب مورد بررسی و دقت قرار داد و دلایل طرفین را شنید و از عجله هم پرهیز کرد. رسول خدا (ص) فرموده اند: «کسی که مسولیت قضاوت میان مردم را پذیرفت باید در نگاه و جایگاه نشستن و اشاره میان آنان مساوات را رعایت کند و نباید صدای خود را بر یک طرف نزاع بلند تر از دیگری کند» (اخبار القضاة، ج ۳۱، سیره نبوی، ۵۸۹).

ارتباط نماز با مدیریت:

نماز در حکومت صالحان و مدیریت اسلامی نقشی زیربنایی و بی بدیل دارد و باید گفت نظام اسلامی منهای نماز یعنی نظام منهای اسلام و شایستگی.

قرآن مجید نخستین و مهم ترین وظیفه ی رهبران نظام الهی بر پایه ی نماز می داند و می فرماید: «الَّذِينَ إِن مَّكَّنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ». (حج، ۴۱)

کسانی که هرگاه در زمین به آنها قدرت بخشیدیم نماز را برپای دارند و زکات دهند و امر به معروف نهی از منکر نمایند. با مروری بر آموزه های اسلام و قرآن ارتباط نماز و مدیریت بر جامعه ی اسلامی قطعی است که در این مجال به گوشه ای از نوع ارتباط نماز و مدیریت و تاثیر شگرف نماز بر مدیریت اشاره می کنیم.

اقامه نماز:

نخستین وظیفه ی کسانی که از سوی خدا به حکومت میرسند اقامه ی نماز است، اقامه ی نماز غیر از ادای نماز است. ادای وظیفه ی هر فرد مسلمان است که در هر مکان و با هر موقعیت اجتماعی بدان اقدام میکند ولی اقامه ی نماز مرتبه ای بالاتر دارد در سطح کلی جامعه و وظیفه ی مدیران جامعه ی اسلامی به ویژه رهبر امت است و باید گفت اقامه ی نماز شرط مشروعیت رهبران جامعه ی اسلامی است.

نماز از ارزش بیشتری برخوردار است و این وظیفه ی مدیران جامعه است که بستر تحقق آن شرایط را فراهم کنند تا نماز واقعی با شرایط هرچه بیشتر اقامه یابد.

اقامه ی نماز تذهیب و تربیت خود مدیران است تا آنان خود را از گناه و زشتی پاک نکنند و به عدالت و راست گویی و تقوا و

دیگر فضایل اخلاقی اراسته نکنند نمی توانند نماز را آنگونه که شایسته است اقامه کنند. بنابراین اگر مدیران، انسان های صالح باشند مدیریت آنان به اقامه ی نماز در جامعه می انجامد. اگر ناشایست باشند نتیجه ی مدیریت آنها ضایع شدن نماز است.

نماز بر مدیریت در حوزه های گوناگون از جمله اقتصاد، تجارت و فرهنگ و نیز حوزه ها سیاسی - اجتماعی بسیار وسیع و ژرف اثر می گذارد.

۱. حوزه ی اقتصاد :

مدیر نمازگزار موظف است خود و مجموعه تحت امرش را از حرام خواری باز دارد، درآمد حلال داشته باشد، اموال شخصی و عمومی را در چارچوب شرع هزینه کند و از هرگونه فساد مالی و اختلاس و هر کار اقتصادی که با نماز هماهنگ نیست جلوگیری کند و خود نیز انجام ندهد. چراکه قرآن مجید می فرماید: «أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ - فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ...» (بقره: ۹-۲۷۸)

ای کسانی که ایمان آورده اید، تتمه ی ربا را واگذارید و اگر چنین نمیکنید با خدا و پیامبرش اعلان جنگ کرده اید. حال اگر در حوزه مدیریتی یک مدیر مسلمان، ربا راه یابد او چگو نه میتواند درحالی به جنگ خدا و پیامبر رفته، مدعی اقامه نماز در سازمانش شود؟

۲. حوزه نظامی :

در این حوزه نقش نماز نیز آشکار است و فرماندهان نظامی در پرتو نماز و یاد خدا به تلاش های خویش ادامه می دهند. همانگونه که امام علی (ع) فرمودند: علی ما نقاتلهم؟ انما نقاتلهم علی الصلاة. (وسایل الشیعه، حرعاملی، آل بیت، قم، ۱۴۰۹، ج ۴، ص ۲۶۴)

ما برای چه با اینان (کفار) می جنگیم؟ جنگ ما برای نماز است.

طبق فرمایش امیر المومنین میبینیم که بزرگترین رهبر الهی در حساس ترین زمان مدیریتی خویش در اندیشه اقامه نماز است و با توجه به این که سخن و عمل معصوم برای دیگران نیز حجت است، همه کدیران جامعه ی اسلامی باید چنین باشند. پناه آوردن به درگاه الهی در کوران حوادث و سختی ها زیبا ترین اقدام یک مدیر موفق است چرا که در این صورت او به منبع قدرت و عزت و گشایش پناه برده است. خدایی که مطمئن ترین دوست و یاور در حل همه ی مشکلات است.

۳. حوزه اجتماعی: نقش اجتماعی نماز و به ویژه تاثیر آن بر مدیریت جامعه در نماز جمعه مشهود تر است، چرا که:

۱-۳. امام جمعه در خطبه های نماز، مردم را به مراعات تقوا و عدالت دعوت می کند و چون خود عامل به انهداست، به طور طبیعی در نماز گزاران نیز تاثیر می گذارد و نماز جمعه از این رهگذر نقش مستقیم در تربیت صحیح افراد جامعه اسلامی دارد.

۲-۳. امام جمعه در حکم فرماندهی است که جامعه را در مصاف جنگ نرم با دشمن درونی و بیرونی هدایت می کند، این نقش آفرینی موثر خود از امتیازات مدیریت در جامعه اسلامی است.

۳-۳. مدیریت بحران، سخت ترین مرحله مدیریت است که همگان از عهده ان بر نمی آیند، ولی نماز جمعه و خطیب ان از یک سو مرکز پیشگیری بحرانهای اجتماعی هستند و از سویی مهم ترین عامل تنش زدایی و کنترل بحرانهای اجتماعی به شمار می روند و اهرم قدرت مندی هستند که در بحرانها به کمک مدیریت کشور می آیند.

ایمان و نماز و افزایش قدرت انسان (در جنگ ها):

ایمان قدرت فرد را بالایی برد، یک مومن، چندین برابر غیر مومن کارایی خواهد داشت، لذا خداوند متعال یک مومن را با ۱۰ نفر غیر مومن برابر دانسته و می فرماید:

((ان تکن منکم عسرون صابرون یغلبو مئین و ان یکن منکم مئۀ یغلبوا الفا من الذین کفروا بانهم قوم لا یفقهون)) انفال ایه ۶۵ «بیست نفر از مومنان صبور، به دویست نفر از دشمنان غلبه می کنند و هرگاه از مومنان صد نفر باشند به هزار نفر از کافر پیروز می شوند زیرا آنها عدای جاهل و نادانند»

چنان که در دوران مبارزه و شروع انقلاب اسلامی تا پیروزی و نیز در اوایل انقلاب و دوران هشت ساله دفاع مقدس ، نقش منحصر به فرد مساجد در مدیریت مبارزه ، انقلاب و جنگ مثال زدنی است .مسجد در دوران مبارزه کانون انقلابیون مبارزان مسلمان بود . علاوه بر اطلاع رسانی و روشنگری ، محل شناسایی نیرو های مبارز و جذب و سازمان دهی بشمار می رفت.

روش تحقیق

کتابخانه ای

نتیجه گیری

این مقاله به تعریف مدیریت، برشمردن وظایف مدیران و نیز مدیر و مدیریت را از نظر فرهنگ اسلامی ، رابطه نماز و مدیریت و نقش ایمان و تقوا در کارایی و اثر بخشی مدیران را مورد تحلیل و بررسی قرار داده و یکی از ابعاد ارزشمند نماز، مدیریت بر جامعه اسلامی با محور خدا پرستی است ،مدیران مسلمان سازمان و جامعه خود را بر مدار نماز مدیریت می کنند تا آنجا که محتوا و جهت گیری نماز ، روح حاکم بر سازمان می شود و همواره آنرا به سوی ترقی و تکامل رهنمون می کند و همواره خویشتن را به قدرت بی منتهای الهی مرتبط می بینند در نتیجه:

۱. احساس شادابی و نشاط می کند و همواره بر کار و تلاش می افزاید و بازدهی بیشتری دارد.
۲. نسبت به موضع موجود و آینده ، احساس مسولیت می کند و به آرمان هی بلند می اندیشد و تن به محدودیت و حقارت نمی دهد ، چرا که چشم به خدای آسمان و زمین دوخته است.
۳. نقاط قوت و ضعف خود را رصد می کند ، ضعف هارا می زداید و بر قوت می افزاید و می کوشد در اندیشه و اخلاق و عمل بر صراط مستقیم استوار بماند .
۴. در نماز می آموزد که بهترین راه تکامل و پیشرفت چشم پوشی از لذتهای غیر خدایی دنیوی زود گذراست

مراجع

- ۱- الوانی، مهدی، مدیریت عمومی (تهران ، نشر نی، چاپ هفتم، ۱۳۷۳)
- ۲- الهام نیا، علی اصغر، سیره اخلاقی و تربیتی امام خمینی «ره»، چاپ سوم (تهران ، انتشارات تحسین، ۱۳۸۱)
- ۳- بهرنگی ، محمدرضا، مدیریت آموزشی و آموزشگاهی، (تهران ، انتشارات گلچین ، ۱۳۷۱)
- ۴- تقوی دامغانی ، سیدرضا ،نگرشی بر مدیریت اسلامی، چاپ سوم (تهران ،نشر بین الملل، ۱۳۸۰)
- ۵- حسین پور ،شهره ، مدیریت چیست؟مجله رشد آموزش ابتدایی، شماره ۱، ۱۳۷۷
- ۶- علاقه بند، علی، مقدمات مدیریت آموزشی، (تهران، نشر روان، تابستان ۱۳۹۱)

- ۷- فخر رازی، تفسیر کبیر، جلد نوزدهم.
- ۸- گروه آموزشی مدیران، راهبرد در مدیریت آموزشگاهی، (تهران، انتشارات دفتر آموزش عمومی ۱۳۷۹)
- ۹- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه جلد ۱ تا ۲۷، چاپ بیست و سوم و بیست و پنج، انتشارات دارالکتب اسلامی، ۱۳۷۹
- ۱۰- میرسپاسی، ناصر مدیریت منابع انسانی، انتشارات شروین، ۱۳۷۱
- ۱۱- میرکمالی، سیدمحمد، رهبری مدیریت آموزشی، چاپ دوازدهم (تهران: انتشارات یسپرون، ۱۳۸۳)
- ۱۲- مجلسی، علامه محمدباقر، بحار الانوار، جلد ۷۷
- ۱۳- خواجه نظام الملک، سیاست نامه.
- ۱۴- خواجه نصیر الدین طوسی، اخلاق ناصری.
- ۱۵- وائقی، قاسم، درسهایی از اخلاق مدیریت (تهران، نشر بین الملل تبلیغات، ۱۳۸۰)
- ۱۶- فخر رازی، تفسیر کبیر، جلد نوزدهم
- ۱۷- علی اصغر الهامی نیا، مجله انقلاب اسلامی و دفاع مقدس (حصون مهر و آبان ۱۳۸۹، شماره ۲۶)
- ۱۸- مطهری، مرتضی، «جاذبه و دافه علیه السلام»، انتشارات حسینیه ارشاد، تهران، ۱۳۴۱
- ۱۹- دلشاد تهرانی، مصطفی سیره نبوی «منطق علمی» دفتر سوم، سیره مدیریتی، سازمان و چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول، زمستان ۱۳۷۳
- ۲۰- دلشاد تهرانی، مصطفی، ارباب امانت، اخلاق داری در نهج البلاغه، انتشارات دریا، چاپ ششم، ۱۳۷۹
- ۲۱- جواری آملی، عبدا...، اخلاق کارگزاران در حکومت اسلامی، تهران، مرکز نشر فرهنگی رجا، چاپ اول، ۱۳۶۶
- ۲۲- الکلینی، ابو جعفر محمد بی یعقوب، الکافی صححه و علق علیه علی اکبر الغفاری، دارالکتب الاسلامیه، طهران، ۱۳۸۸ ق
- ۲۳- فیض الاسلام، نهج البلاغه، چاپ آفتاب، تهران
- ۲۴- عبد الواحد التمیمی الامدی، غرر الحکم و درر الحکم، موسسه الاعلمی المطبوعات، بیروت، ۱۴۰۷ ق.
- ۲۵- علیرضا علی احمدی، حسین علی احمدی، مبانی و اصول مدیریت اسلامی چاپ سوم (تهران، تولید دانش ۱۳۸۳)
- ۲۶- علی نقی امیری، مدیریت اسلام، چاپ اول (قم، فجر ولایت، ۱۳۸۷)
- ۲۷- حیات الله یوسفی، ساختار حکومت در اسلام، چاپ اول (تهران، کانون اندیشه جوان، ۱۳۸۹)
- ۲۸- محمد حسین زاده، مدیران و اخلاق اسلامی، چاپ ششم (چابخانه موسسه بوستان کتاب، ۱۳۹۲)
- ۲۹- جعفر سبحانی و محمد محمدرضایی، چاپ یکصد و بیست و ششم (چاپ افق، دفتر نشر معارف، بهار ۱۳۹۲)
- ۳۰- محمدباقر مجلسی، بحار لانوار ج ۸۳